

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

النصوص القرآنية المعاصرة

علي فتحي

عضو هيئة علمي پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

فیا

النصوص القرآنية المعاصرة

مؤلف: حجت الاسلام دکتر علی فتحی

ناشر: مرکز نشر هاجر (وابسته به مرکز مدیریت حوزه های علمیه خوارزمی)

ناشر همکار: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

حروفچینی و صفحه آرایی: مدیریت تألیف و تدوین متون

چاپخانه: قم - نگارش

شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۴۴ ریال

نوبت چاپ: اول - تابستان ۹۵

کلیه حقوق برای ناشران محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ بالامانع است.

قم: ابتدای شهرک پردیسان بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۳۲۱۱۱۱۰۰ - ۰۲۵
(انتشارات ۳۲۱۱۱۳۰۰) شماره: ۳۲۸۰۳۰۹۰، ص.پ. ۳۱۵۱ - ۳۷۱۸۵ تهران: خ انقلاب، بین وصال و
قدس، نبش کوی اُسکو، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰ و ۶۶۹۷۸۹۲۰.

Website: www.rihu.ac.ir Email: info@rihu.ac.ir

قم: انتهای بلوار محمد امین، نبش کوچه ۵۱، مرکز مدیریت حوزه های علمیه خوارزمی، تلفن:
۳۲۶۰۳۳۲۰ - ۰۲۵ (مرکز نشر هاجر: ۳۲۱۴۴۴۰۰ - ۰۲۵)، شماره: ۳۲۶۰۳۶۷۱، ص.پ. ۵۵۶۹۵ -
۳۷۱۳۹، پیامک: ۳۰۰۰۲۱۴۴۴۰.

Website: www.whc.ir & www.Hajar.whc.ir Email: Hajar@whc.ir

فهرست مطالب

١٣	مقدمه
١٩	المستوى الأول
٢١	النصّ الأول: المرأة في مستوى المثل للآخرين
٢٢	معاني المفردات
٢٢	المرأة في مستوى المثل للآخرين
٢٢	امراتا نوح ولوط مثل للكافرين
٢٣	امرأة فرعون ومريم مثل للمؤمنين
٢٦	المفردات والمصطلحات
٢٧	النصّ الثاني: بين التفسير الموضوعي والتفسير الموضوعي
٢٧	المطلب الأول: التفسير الموضوعي والموضوعي
٢٩	المطلب الثاني: الفرق بين التفسير الموضوعي والموضوعي
٣٣	اسباب ظهور التفسير الموضوعي ومدى أهميته
٣٣	المطلب الأول: أسباب ظهور التفسير الموضوعي المعاصر
٣٦	المطلب الثاني: مدى أهمية التفسير الموضوعي
٣٩	المفردات والمصطلحات
٤٠	النصّ الثالث: مناهج الناس في فهم القصص القرآني
٤٠	رأي الشيخ محمد عبده في قصة البقرة
٤١	رأي الشيخ رشيد رضا
٤٣	تأويل الشيخين لا تساعد عليه اللغة والسياق
٤٤	منهج المؤولين للقصص ورأينا فيه
٤٥	منهج القائلين بالتخييل
٤٦	منهج المسرفين في قبول الروايات
٤٨	المنهج الذي نختاره
٤٩	المفردات والمصطلحات

٥٠.....	النص الرابع: من وظائف الأمة الناهضة
٥٤.....	من وسائل إعداد الأمة
٥٨.....	المفردات والمصطلحات
٥٩.....	النص الخامس: علم الرسم القرآني
٦٥.....	المفردات والمصطلحات
٦٦.....	النص السادس: أمثال القرآن
٦٧.....	تعريف المثل
٦٩.....	أنواع الأمثال في القرآن
٧٤.....	فوائد الأمثال
٧٥.....	من أمثال العرب
٧٩.....	المفردات والمصطلحات
٨٠.....	النص السابع: تفسير سورة الماعون
٩١.....	المفردات والمصطلحات
٩٢.....	النص الثامن: الدلالة السياقية في تفسير الميزان
١٠٥.....	المفردات والمصطلحات
١٠٦.....	النص التاسع: حوار حول ترجمات القرآن
١٠٦.....	تمهيد
١١٦.....	المفردات والمصطلحات
١١٧.....	النص العاشر: المرجعية الشاملة للقرآن الكريم
١١٧.....	مدخل
١٢٠.....	معالم مدرسة أهل البيت القرآنية
١٢١.....	مرجعية القرآن الكريم
١٢٣.....	مصطلح الاجتهاد
١٢٥.....	مصطلح التفقه في الدين
١٢٥.....	مقارنة بين المصطلحين
١٢٨.....	المفردات والمصطلحات

المستوى الثاني.....	١٢٩
النص الأول: القرآن وثقافات عصره!	١٣١
التأثر بالبيئة!	١٣١
هل تأثر القرآن بثقافات عصره؟	١٣١
١. مجازة في الاستعمال	١٣٢
٢. خطاب القرآن عام	١٣٣
٣. حقيقة لا تخيل	١٣٤
ثقافات جاهلية كافحها الإسلام	١٣٥
المرأة وكرامتها في القرآن	١٣٦
وللرجال عليهنّ درجة	١٣٧
المفردات والمصطلحات	١٤٣
النص الثاني: تأثير القرآن في اللغة	١٤٤
المفردات والمصطلحات	١٥٢
النص الثالث: صورة الصهاينة واليهود في القرآن	١٥٣
الصهاينة تواطؤوا مع النازيين	١٥٤
اليهود ونار الحرب	١٥٦
الرزق وفساد الأوضاع	١٥٧
المفردات والمصطلحات	١٦٠
النص الرابع: المنهج المتبع في التعامل مع التنزيل الحكيم وفق القراءة المعاصرة	١٦١
مقدمة	١٦١
المنهج	١٦٣
إيمانيات	١٦٣
أوليات	١٦٦
لغويّات	١٦٧
المنهج الفكري	١٧٠
أسس الفقه الإسلامي المعاصر	١٧٤

١٨١	المصطلحات والمفردات
١٨٢	النص الخامس: القرآن وغيض البصر
١٩١	المفردات والمصطلحات
١٩٣	النص السادس: الحرية في القرآن
١٩٣	الحرية عاطفة أصيلة:
١٩٤	تحديد الحرية
١٩٤	الحرية في الحضارات الغربية
١٩٦	الحرية الإسلامية
١٩٦	التحرير الداخلي للإنسانية
١٩٩	تحرير الإنسان في النطاق الاجتماعي
١٩٩	الحرية في مجال السلوك العملي
٢٠٠	معنى عدم الإكراه في الدين
٢٠١	المفردات والمصطلحات
٢٠٢	النص السابع: مرحلة التجديد في تفسير القرآن
٢٠٩	المفردات والمصطلحات
٢١٠	النص الثامن: التفسير العلمي
٢١٣	إنكار التفسير العلمي
٢١٨	المفردات والمصطلحات
٢١٩	النص التاسع: التصوير الفني
٢٢٠	والآن نأخذ في ضرب الأمثال
٢٢٥	وكما يصور المعاني المجردة يصور الحالات النفسية والمعنوية
٢٣٠	المفردات والمصطلحات
٢٣٢	النص العاشر: مقاصد القراءة المعاصرة للنص القرآني
٢٣٢	المطلب الأول: نزع القداسة عن النص القرآني
٢٣٤	المطلب الثاني: زحزحة الثوابت
٢٣٥	المطلب الثالث: إبطال المرجعية والقيادة للقرآن

٢٣٧.....	المطلب الرابع: إبانة التراث التفسيري
٢٣٨.....	المطلب الخامس: صبغ المجتمع الإسلامي بالصبغة الحدائفة
٢٤٠.....	المفردات والمصطلحات
٢٤١.....	المفردات والمصطلحات
٢٦٠.....	المصادر والمراجع

إهداء

إلى الرسول الأعظم، محمد المصطفى ﷺ؛

وإلى أهل بيته الطاهرين، الهداة المعصومين عليهم السلام؛

وإلى الذين اتبعوهم بإحسان.

پیشگفتار

حوزه‌های علمی شیعه، نگهبانان تراث جاوید معارف و علوم و پاسداران حریم شریعت و عقاید اسلامی‌اند. این رسالت خطیر، مسئولیت عالمان دین‌باور را در عرصه تعلیم و تربیت، دوچندان نموده است. دغدغه‌های همیشگی عالمان متعهد، نسبت به اصلاح و غنابخشی کمی و کیفی شیوه‌ها، متون و الگوهای آموزشی، در راستای بالندگی و پویایی و کارآمدی نظام آموزشی حوزه، ضرورت بازنگری و اصلاح تدوین و ارائه متون نو و کارآمد را، مورد تأکید قرار می‌دهد.

البته از یک سو، منزلت و جایگاه متون درسی در حوزه‌ها و بهره‌مندی از تراث گران‌سنگ و ذخایر ارزشمند متون قویم از صلحای سلف و وزانت و اعتبار مؤلفان آنها، ایجاب می‌کند که در بازسازی، اصلاح و تدوین متون درسی، اهتمام، دقت و تأمل خاص و شایسته مبذول گردد و از سوی دیگر، دگرگونی و تحول در گرایش‌ها، نیازها، انتظارات، شیوه‌ها و الگوهای تعلیم و تربیت، مسئولیت متولیان امر پرورش و آموزش و برنامه‌ریزی درسی را، در حوزه افزون می‌سازد تا به صورت مستمر با آرایه‌بندی‌ها، الگوها و قالب‌های نو و با ارتقای محتوایی، به پیرایش و تدوین متون درسی، همت گمارند.

از این‌رو، مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران و پژوهشگاه حوزه و دانشگاه براساس ضرورت‌ها و نیازهای یادشده، نسبت به تولید متون درسی، اقدام نموده و ده‌ها جلد کتاب درسی را طراحی، تدوین و منتشر ساخته و پنجمین اثر مشترک خود را به جامعه علمی و آموزشی کشور تقدیم می‌دارند و در این فرآیند، سعی داشته‌اند ضمن حفظ اصالت و غنای محتوایی گنجینه‌های ارزشمند بر جای مانده از عالمان گذشته، با کار بست فناوری آموزشی و رعایت اصول، معیارها و الگوهای جدید،

متونی هماهنگ با اهداف و در چارچوب برنامه‌ها و سرفصل‌های مصوّب و متناسب با سطح علمی و انتظارات فراگیران ارائه کنند.

اثر حاضر از سوی مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران تهیه و به صورت مشترک با پژوهشگاه حوزه و دانشگاه منتشر شده است. این کتاب در دو سطح متوسط و عالی به عنوان متن درسی برای طلاب سطح سه و چهار و نیز دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکترا در رشته «تفسیر و علوم قرآنی» و دیگر رشته‌های مرتبط تدوین شده است. امید آنکه دیگر علاقه‌مندان نیز از آن بهره‌مند شوند.

از استادان و صاحب‌نظران ارجمند انتظار داریم با ارائه پیشنهادها، نقدها و دیدگاه‌های اصلاحی خود ما را در جهت اصلاح این کتاب و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه علمی یاری دهند.

در پایان لازم می‌دانیم از مؤلف محترم اثر جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر علی فتحی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و همچنین از ارزیابان گرامی، حجت الاسلام والمسلمین دکتر حمید رضا شریعتمداری و حجت الاسلام والمسلمین مسعود اسلامی سپاسگزاری کنیم.

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿الرَّتْلِكْ ءَايْتُ الْكِتَابِ الْمَبِينِ - اَنَا أَنْزَلْنَاهُ قَرِئَانًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾^۱
عن الإمام أبي عبد الله جعفر الصادق عليه السلام:
«تَعَلَّمُوا الْعَرَبِيَّةَ فَإِنَّهَا كَلَامُ اللَّهِ الَّذِي تَكَلَّمُ (كَلَّمَ) بِهِ خَلْقَهُ»^۲.

مقدمه

قرآن کریم به زبان عربی مبین نازل شده و به برکت قرآن این زبان، جان تازه و حیات جاودانه یافته است و با پشتوانه عظیم فرهنگ قرآنی، توانست زبان‌های دیگر از جمله زبان فارسی را تحت تأثیر خود قرار دهد.

زبان عربی یکی از زبان‌های غنی و پرجاذبه است که علاوه بر تاریخ طولانی، دارای ویژگی‌های انحصاری است که اهمیت بیشتری به فراگیری و آموزش آن می‌بخشد. ساختارهای بدیع، فراوانی واژگان، پویایی و انعطاف آن در قبال دیگر زبان‌ها، تنوع در تعبیر و استواری در نظام زبانی از مهم‌ترین ویژگی‌های آن است.

امروزه جمعیت فراوانی با این زبان گفت‌گویی می‌کنند و گسترش وسایل ارتباط جمعی همچون شبکه‌های ماهواره‌ای، مجازی، مجلات و نشریات گوناگون روز به روز بردامنه نفوذ زبان عربی می‌افزاید و اهمیت فراگیری و استفاده از این زبان را دوچندان می‌کند.

این ضرورت به ویژه برای قرآن‌پژوهان که موضوع پژوهش آنها، قرآن کریم و مسائل مربوط به آن است، اهمیت بیشتری دارد؛ چرا که در طول تاریخ نویسندگان عرب و غیر عرب در خصوص این کتاب آسمانی آثار ارزشمندی به این زبان نگاشته‌اند؛ این رویه در عصر حاضر با قوت بیشتری هم‌چنان ادامه دارد. پژوهش‌ها و تألیفات عربی معاصر در حوزه تفسیر و علوم قرآنی از لحاظ کمی و کیفی چنان اهمیت دارد که نمی‌توان نقش آنها را در حوزه یاد شده نادیده گرفت.

۱. یوسف: ۱-۲.

۲. محمد بن محمد حرّ عاملی؛ وسائل الشیعة؛ ج ۶، ص ۲۲۰، ح ۷۷۸۰؛ محمد بن علی صدوق؛ الخصال؛ ص ۲۵۵.

با این همه بر آگاهان پوشیده نیست که زبان عربی مانند هر زبان دیگر در سیر تاریخی خود، تحت تأثیر عوامل اجتماعی و فرهنگی، دچار دگرگونی شده و در مسیر تحوّل و تطوّر خود، ناگزیر از به کارگیری واژگان و اصطلاحات جدید است، تا آنجا که می‌توان گفت زبان عربی معاصر، دیگر آن زبان عربی سنتی نیست؛ بنابراین باید برای یادگیری آن، گام‌های اساسی برداریم.

در فراگیری جامع و کامل هر زبانی، چهار رکن، نقش اساسی دارد: اول: دریافت شنیداری از آن زبان؛ دوم: خواندن متون آن زبان و سعی در فهم آنها؛ سوم: سخن گفتن به آن زبان و چهارم: نوشتن به آن زبان. این مجموعه فقط برای تقویت رکن دوم و به هدف کمک به درک و فهم متون عربی معاصر تقدیم می‌شود. بدیهی است تقویت همزمان سه رکن دیگر در تحکیم همین مرحله تأثیر مستقیم دارد.

مجموعه حاضر، گزیده‌ای از متون معاصر عربی در زمینه علوم قرآنی و تفسیر است که به عنوان منبع اصلی متون عربی معاصر برای دانش‌پژوهان تحصیلات تکمیلی رشته‌های تفسیر و علوم قرآنی، قرآن و متون اسلامی، مراکز حوزوی و دانشگاهی تهیه شده و در پی آن است که را تا حدودی با واژگان و سبک نگارش آثار تألیف شده به عربی معاصر در حوزه تفسیر و علوم قرآنی آشنا کند؛ طبعاً از رهگذر این متون می‌توان با نوع نگاه‌ها و برخی از دست‌آوردهای قرآنی نویسندگان معاصر عرب نیز بهره‌مند شد. در اینجا یادآوری چند نکته ضروری است:

۱. بهترین روش تدریس این متون، روش کارورزی و شاگرد محوری با نظارت استاد است. برای هر جلسه، بخشی از یک متن تعیین و از دانش‌پژوهان خواسته شود تا همگی برای ارائه آن در کلاس، خود را آماده کنند و در هر جلسه برخی از دانش‌پژوهان به صورت نامعین، بخشی از متن را اعراب‌گذاری، ترجمه و شرح نمایند. و نقش استاد در کلاس، بر طرف نمودن کاستی‌ها و خطاهای دانش‌پژوهان خواهد بود.

از آنجا که حجم متون منتخب را نمی‌توان در یک یا دو جلسه تدریس کرد؛ و تدریس دقیق برخی از آنها، ممکن است حتی یک ترم درسی طول بکشد، از این رو پیشنهاد

می‌شود استادان محترم به تشخیص خود - متناسب با سطح دانش پژوهان - از هر متنی به اندازه دو یا سه جلسه، برای تدریس انتخاب کنند.

۲. معیار اصلی در گزینش، محتوای قرآنی و معاصر بودن زبان متون بوده است؛ ولی با این حال سعی شده که از لحاظ ادبی هم در سطح متوسط و بالاتر باشد. همچنین از انتخاب متون دشوار و چالش برانگیز پرهیز شده است. این متون از میان تفاسیر معاصر و کتب علوم قرآنی جدید در دو سطح (متوسطه و پیشرفته)، برگزیده شده است. در چینش متون سعی شده سطح آن از آسان به دشوار باشد و رعایت این ترتیب در تدریس، به عهده استادان ارجمند است. از این رو تفکیک موضوعی بین متون انجام نگرفت و سزاوار است در یک ترم، تنها به چند متن اکتفا نشود.

بدیهی است که وجود هر متنی در این مجموعه، به معنای تأیید محتوای کامل آن متن و نویسنده آن نیست، بلکه هدف اساسی در این مجموعه گردآوری متون معاصر در حوزه علوم قرآنی است. با تمرین صحیح و با تلاش مضاعف، از دانش پژوهان محترم انتظار می‌رود که خود از عهده فهم و درک درست این گونه متون برآیند.

۳. در مورد معنای واژگان و اصطلاحات، سزاوار است که در مرحله نخست از فرهنگ‌های یک زبانه (عربی به عربی) استفاده شود. البته در مواردی یافتن معادل فارسی مشکل خواهد بود که در این صورت می‌توان از فرهنگ اصطلاحات معاصر عربی - فارسی استفاده کرد. به منظور کمک به عزیزان دانش پژوه، برخی از واژگان و اصطلاحات مهم و پرکاربرد در هر متن شناسایی شده و معادل فارسی آنها با توجه به محتوای متن مربوط کتاب در پایان همان متن، آمده است. چینش واژگان نیز بر اساس هیأت آنها (حرف اول کلمه و نه ریشه) است. برای آسان ساختن واژه‌یابی، راهنمای جامع واژگان در پایان کتاب نیز، گنجانده شده است.

۴. برای دریافت معنای دقیق همه واژگان، به فرهنگ لغت نیاز است. برای این منظور از میان انبوه فرهنگ‌های معاصر عربی به عربی، و عربی به فارسی، دو فرهنگ جامع و معتبر معرفی می‌شود:

۱. فرهنگ عربی به عربی «المعجم الوسيط»:

فرهنگستان زبان عربی قاهره این فرهنگ را در سال ۱۹۶۰ م. تدوین کرده است. نویسندگان اولیه این فرهنگ - از ابتدا تا آخر حرف ضاد - ابراهیم مصطفی، احمد حسن الزیات، حامد عبدالقادر و محمد علی النجار هستند. و بقیه این اثر ارزشمند - از ابتدای حرف طاء تا آخرین حرف توسط ابراهیم انیس، عبدالحلیم منتصر، عطیه الصوالحی و محمد خلف الله احمد و با نظارت دیگر اعضای برجسته فرهنگستان سامان یافته است.

معجم الوسيط، بسیاری از واژه‌ها و اصطلاحات معاصر را در بر می‌گیرد. البته برخی از واژگان عامیانه، به ویژه واژگان مصری نیز در این کتاب آمده است. مجموع واژگان قدیم و معاصر در این فرهنگ، بالغ بر سی هزار ماده و یک میلیون کلمه، به علاوه ۶۰۰ تصویر است که به صورت دو جلدی و یک جلدی چاپ شده است. ترتیب واژگان این فرهنگ بر اساس حروف الفبا و با توجه به حروف اصلی واژه‌ها و با اشاره به افعال ماضی، مضارع، مصدر و اسماء بوده و در توضیح معانی واژه‌ها در موارد لازم، معانی حقیقی بر معانی مجازی، مقدم شده است.

این فرهنگ با این که یک فرهنگ معاصر است، ولی غالب واژگان عربی صدر اسلام و دوران جاهلی را نیز در خود گنجانده است. به تعبیر رئیس فرهنگستان مصر، این فرهنگ دقیق‌ترین، صحیح‌ترین و از نظر روش و سبک، برترین و جامع‌ترین فرهنگ در میان فرهنگ‌های قرن بیستم است.

از جمله ویژگی‌های معجم الوسيط آن است که کلمات «مؤلّد» را از «محدّث»، و «معزّب» را از «دخیل» جدا کرده است. مؤلّد؛ کلمه‌ای است که در زمان مؤلّدون بعد از عصر روایت استعمال شده و محدّث؛ واژه‌ای است که در عصر جدید در زبان عربی رایج شده است. معزّب؛ کلمه‌ای غیر عربی است که با زیاد یا کم شدن و یا جابجایی حروف آن رنگ عربی پیدا کرده است. و دخیل؛ واژه‌ای است که بدون هیچ دخل و تصرف

۱. جمعی از نویسندگان، المعجم الوسيط.

اساسی، وارد زبان عربی شده است. گروه تدوین برای تشخیص هریک از موارد یاد شده و دیگر موارد از رموزی استفاده نموده است. به عنوان نمونه:

(مو) ← مُؤَلَّد (ج) ← جمع

(مع) ← مُعَرَّب (محدثه) ← محدث

(د) ← دخیل (و-) ← معنای دیگر واژه

فرهنگستان زبان عربی قاهره دو فرهنگ دیگر به نام‌های *المعجم الوجیز* و *المعجم الکبیر* را نیز چاپ کرده است؛ *معجم الوجیز* فرهنگ لغت دانش آموزی است که شکل اختصار یافته *معجم الوسیط* می‌باشد. *معجم الکبیر* فرهنگ بسیار مفصلی است که هنوز همه مجلدهای آن منتشر نشده است.

۲. فرهنگ عربی به فارسی؛ «فرهنگ معاصر عربی - فارسی»^۱

این فرهنگ بر اساس فرهنگ هانس ورمشهورترین فرهنگ عربی - انگلیسی فراهم آمده است و از بهترین و جامع‌ترین فرهنگ‌ها در خصوص واژگان و اصطلاحات معاصر عربی است. هانس ورم، دانشمند آلمانی، سال‌ها پیش از جنگ جهانی دوم بر آن شد که لغت نامه‌ای بر اساس زبان فصیح رایج در جهان عرب گردآورد. وی از سال ۱۹۴۶م. بر اساس آثار طه حسین، محمد حسنین هیکل، توفیق الحکیم، محمود تیمور، مصطفی منفلوطی، جبران خلیل جبران، امین الریاحی و نیز مجلات، روزنامه‌ها، سالنامه‌ها، راهنماها و کتاب‌های درسی مصر و برخی از کشورهای دیگر به گردآوری فرهنگی عربی - آلمانی پرداخت و سرانجام در سال ۱۹۵۲م. توانست نخستین چاپ آن را منتشر کند. هانس ورم در سال ۱۹۵۹م. بر اساس آثار عبدالسلام عجیلی، میخائیل نعیمه، کرم ملحم کرم و نیز مطبوعات و کتاب‌های درسی جدید، ویراست تازه‌ای از فرهنگ خود انتشار داد. توجه خاص مجامع علمی آمریکا به این فرهنگ، مؤلف را بر آن داشت تا با

۱. آذرنوش آذرتاش، فرهنگ معاصر عربی به فارسی.

همکاری میلتن کوان در پی ترجمه آن به انگلیسی نیز برآید. سرانجام با کمک برخی از مؤسسات علمی و حتی شرکت‌های عربی - آمریکایی، تحریر انگلیسی کتاب در سال ۱۹۶۱م. منتشر شد. در برگردان این قاموس به فارسی کوشش شده است در چارچوب متقنی که مؤلف به دست داده، معادل‌هایی مقبول در فارسی معاصر انتخاب شود. به گفته دکتر آذرنوش به دلیل این‌که در دهه‌های اخیر، انبوهی اصطلاح و کلمه تازه در زبان عربی پدید آمده است، تلاش گردیده به یاری فرهنگ‌های جدید عربی - انگلیسی، و عربی - فرانسه، کاستی‌های آن جبران شود، این افزوده‌ها، بالغ بر ۵۰۰۰ واژه و اصطلاح می‌شود.

در پایان ضمن قدردانی از اهتمام مسئولان محترم مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواران و پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، از همه عزیزانی که در تهیه و تدوین، ارزیابی و نشر این اثر سهیم بوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایم. همچنین با اذعان به کاستی‌ها، از استادان ارجمند و دانش پژوهان محترم تقاضا می‌کنم که دیدگاه‌ها و پیشنهادهای خود را از طریق رایانامه (afathi@rihu.ac.ir) در اختیار گردآورنده بگذارند.

والحمد لله رب العالمین

۱۵ رمضان المبارک ۱۴۳۰ هـ. ق

علی فتحی زنجانی